

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра хореографії та музично-інструментального виконавства

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

директор навчально-наукового
інституту культури і мистецтв
проф. О. А. Устименко-Косоріч

« 31 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи імпровізації

галузь знань 02 Культура і мистецтво
спеціальність 025 Музичне мистецтво
освітня-програма/програми Музичне мистецтво
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією

НН інституту культури і мистецтв
« 31 » серпня 2020 р.

Голова Руденко О.Ф.

Розробник:

Стахевич Галина Олександрівна – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри:

Єременко О.В., доктор педагогічних наук, професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Магістр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
Практичні, семінарські			
48 год.		10 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
100 год.		138 год.	
Консультації:			
2		2	
Вид контролю: залік у I сем.			
Загальна кількість годин – 150			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс «Імпровізація та підбір на слух» (галузь знань – 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво») входить до циклу обов'язкових фахових дисциплін і вивчається протягом I семестру.

Мета курсу – розвиток музично-творчих здібностей студентів, їх музично-образної фантазії, музичного мислення та формування елементарних навичок імпровізації.

Завдання курсу:

- ознайомити з теоретичними знаннями щодо основ імпровізації в контексті теорії музичних жанрів і стилів;
- формувати вміння складати прості види ритмічного і мелодійного супроводу (акомпанементу) до пісень, танців;
- розвивати навички нескладних видів індивідуальної імпровізації;
- розвивати техніку аранжування музичного матеріалу на основі техніки варіювання;
- залучати студентів до активної концертної та просвітницької діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення курсу «Імпровізація та підбір на слух» є засвоєння навчального матеріалу дисциплін «Фах», «Концертмейстерський клас», «Камерний ансамбль», «Гармонія», «Поліфонія».

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має оволодіти теоретичними основами музичної імпровізації; принципами та способи аранжування музичного матеріалу; особливостями взаємовпливу жанрово-стильових параметрів твору та музичної фактури. Зміст курсу передбачає формування умінь використання в імпровізації елементів музичної мови, застосування технік гармонійного (вертикального) і мелодійного (горизонтального) аранжування музичного матеріалу, створення простих видів супроводу з урахуванням жанрово-стилістичної специфіки творів.

<p>Знання: принципів виконавської культури, критеріїв інструментального виконавства.</p> <p>Уміння: здійснювати виконавську діяльність, демонструвати артистизм, майстерність володіння фортепіано у сфері імпровізації.</p>	ПРН 1	Володіти професійними навичками виконавської (диригентської) та творчої діяльності.
<p>Знання: особливостей стилів, жанрів, певної доби, до якої належать музичні твори.</p> <p>Уміння: здійснювати аналіз музичних творів, особливостей драматургії та художнього змісту музики, що імпровізується.</p>	ПРН 4	Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
<p>Знання про: засоби музичної виразності; складові аналізу музичних творів; взаємозв'язок та міжпредметні зв'язки.</p> <p>Уміння: обґрунтувати використання тих чи інших засобів музичної виразності під час практичного-аналітичного розбору та художнього виконання твору.</p> <p>Комунікація: практично використовувати знання й уміння та можливість обґрунтувати власну інтерпретацію твору.</p>	ПРН 7	Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та музикознавчих інтерпретацій.
<p>Знання: змісту музичного мистецтва, мистецьких цінностей, естетичних ідеалів та національної свідомості.</p> <p>Уміння: розвивати мистецькі цінності, демократичні та естетичні ідеали, гуманістичну мораль та національну свідомість засобами музичного мистецтва.</p> <p>Комунікація: сценічна взаємодія зі слухачами та іншими артистами.</p>	ПРН 12	Здатність розвивати у суспільстві засобами музичного мистецтва загальнолюдські та мистецькі цінності, демократичні та естетичні ідеали, гуманістичну мораль та національну свідомість

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Технічно якісне і художньо осмислене виконання імпровізації на заданий твір, що демонструє високий рівень опанування імпровізаційними навичками (гармонізація, мелодійний розвиток, переконливе формотворення).
82 – 89	Виконання переконливе в стилістичному та технічному відношенні, демонструє високий рівень опанування імпровізаційними навичками, але містить в собі окремі недоліки гармонічного або мелодійного розвитку.
74 – 81	Середній рівень опанування імпровізаційними навичками, виконанню не вистачає драматургічної переконливості, форма організована поверхово, до того ж є помилки текстового характеру (випадкові зупинки або виправлення).

64 – 73	Недоліки технічного та художнього характеру досить помітні та впливають на загальне враження, віртуозні можливості обмежені. Виконання містить помилки тексту та виправлення, дефекти фактури основних джазових стилів.
60 – 63	Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні навичками імпровізації; наявність досить суттєвих недоліків при виконанні фактури основних джазових стилів, у виконанні прослідковується лише елементарні професійні навички. Гра містить значні помилки, виправлення та зупинки.
35 – 59	Недбале ставлення до занять, постійне невиконання завдань, які передбачені навчальною програмою, наявність граматичних та стилістичних помилок при виконанні фактури основних джазових стилів, недостатня координація та слабкий слуховий контроль.
1 – 34	Недбале ставлення до занять, постійне невиконання завдань, які передбачені навчальною програмою. Неспроможність виконання творів напам'ять у повному обсязі, відсутність елементарних навичок імпровізації, розуміння музичного змісту, емоційна та м'язова скутість.

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4.	Т 1.5.	Т 2.1	Т 2.2.	Т 2.3.	Т 2.4.	Т 2.5.		
Поточний контроль										70	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
Контроль самостійної роботи										30	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: практичні завдання, завдання самостійної роботи, залік.

6. Програма навчальної дисципліни

1. Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти музичної імпровізації.
2. Розділ 2. Основи джазової імпровізації.

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти музичної імпровізації.

Тема 1.1. Історія розвитку імпровізації, як виконавського жанру від Середньовіччя до Романтизму.

Зародження імпровізаційного жанру в формах народної творчості: народні пісні, варіації, рондо тощо. Імпровізація, як складова процесу навчання гри на клавесині та органі в епоху Пізнього середньовіччя та Відродження. Жанрово-стильові особливості імпровізації епохи Бароко та Класицизму. Виконавська творчість провідних клавесиністів та органістів зазначеного періоду.

Тема 1.2. Особливості імпровізації у виконавській діяльності піаністів-віртуозів доби Романтизму та ХХ ст. Історія розвитку джазової імпровізації в першій половині ХХ ст.

Особливості становлення та розвитку фортепіанної школи кінця XVIII – першої XIX століття. «Імпровізаційні дуелі», як форма вираження професійної майстерності піаніста. Перехід жанру імпровізації від прикладного типу до концептуального в кінці XIX – на початку ХХ. Розвиток джазових форм, та їх імпровізаційна сутність. Види джазу та їх характерні особливості імпровізації.

Тема 1.3. Імпровізація в різних музичних стилях та напрямках другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Зв'язок розвитку електричних музичних інструментів та зміни імпровізаційної орієнтації в цих стильових. Імпровізація в поп-, рок-музиці. Сучасні музичні стилі та особливості імпровізування на естрадній сцені.

Тема 1.4. Визначення поняття імпровізації, її види та форми. Жанрово-стилістичні та формоутворювальні параметри імпровізації. Принципи розвитку музичного матеріалу.

Імпровізація як специфічний вид творчості та як процес. Особливості виконавського часу. Сприйняття та передчуття. Імпровізація як мистецтво мислити й виконувати музику одночасно. Класифікація видів імпровізації. Музична форма як результат процесу і як «стабільна» модель імпровізаційного наповнення. Стиль і форма. Форма і жанр. Конструктивні та драматургічні принципи аранжування музичного матеріалу. Основні способи варіювання. Повтор, об'єднання, дроблення, розширення, скорочення.

Тема 1.5. Складові елементи імпровізації.

Мелодія, фактура, метро-ритмічні формули, прості та складні розміри. Створення простих мелодій до ритмізованих віршованих текстів (форма періоду). Інструментальна мелодія. Основи мелодичної імпровізації. Імпровізація індивідуальна та колективна. Ритмова імпровізація з використанням простих та складних метрів. Нерівномірне ділення довготи

звуків: триолі, дуолі, квартолі, тощо. Імпровізація на задану гармонічну послідовність.

Розділ 2. Основи імпровізації.

Тема 2.1. Введення в імпровізацію різних стилів. Термінологічний апарат.

Імпровізація в джазі, рок- і поп-музиці. Поняття свінгу, драйву, квадрату, рифу, стандарту тощо. Система позначень акордів застосовуваних в джазі. Альтерація тонів в септакордах і нонакордах. Повний функціональний ряд (тоніка, домінанта та субдомінанта) та усталені гармонійні моделі. Види акордових розташувань: тісне, широке, змішане. Практичні заняття по підборі на слух і гармонізації естрадних мелодій.

Тема 2.2. Особливості класичної та джазової гармонії.

Система літерних і цифрових позначень окремих звуків і акордів. Принципи альтерації акордових тонів. Принципи заміни акордів. Особливості використання ладів. Виконання гармонійного супроводу до мелодій, які мають буквено-цифрові позначення.

Тема 2.3. Метроритмічні та мелодичні особливості імпровізації.

Засоби метроритмічного та мелодичного розвитку імпровізації. Особливості застосування діатонічних і хроматичних побудов, секвенцій. Фразування із використанням простих і складних ритмічних малюнків. Вивчення нових варіантів фактури супроводу для мелодій різного характеру, ускладнення ритмічного малюнка супроводу (тріолі, синкопи, пунктирний ритм і т. П.). Імпровізація власних найпростіших побудов з використанням отриманих знань

Тема 2.4. Основні джазові стилі.

Формоутворювальні та жанрово-стилістичні параметри стилів джазової музики. Особливості фортепіанної фактури основних джазових стилів. Усталені гармонійні схеми. Поняття про свінг. Ряд особливостей, характерних для свінгу. Ритмічні вправи. Знайомство з ритмічними формулами деяких жанрів естрадної та джазової музики: джаз-вальс, танго, самба, бассанова, бугі-вугі тощо. Приклади різних видів фактур, які використовуються в естрадно-джазових творах. Практичні заняття по підборі на слух мелодії і акомпанементу естрадно-джазових мелодій.

Тема 2.5. Стратегія побудови імпровізаційного соло.

Жанрово-стилістичні передумови створення імпровізаційного соло. Тактика вибору метроритмічних, гармонічних і мелодичних засобів аранжування музичного матеріалу. Імпровізація власних невеликих побудов в формі періоду, в простій тричастинній формі в відомих стилях і жанрах.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ I. Історико-теоретичні аспекти музичної імпровізації.												
Тема 1.1. Історія розвитку імпровізації, як виконавського жанру від Середньовіччя до Романтизму.	14		4			10	14		2			12
Тема 1.2. Особливості імпровізації у виконавській діяльності піаністів-віртуозів доби Романтизму та ХХ ст.	14		4			10	14					14
Тема 1.3. Імпровізація в різних музичних стилях та напрямках другої половини ХХ – початку ХХІ ст.	14		4			10	16		2			14
Тема 1.4. Визначення поняття імпровізації, її види та форми. Жанрово-стилістичні та формоутворювальні параметри імпровізації. Принципи розвитку музичного матеріалу.	14		4			10	14					14
Тема 1.5. Складові елементи імпровізації.	16		6			10	16		2			14
РОЗДІЛ II. Основи імпровізації.												
Тема 2.1. Введення в імпровізацію різних стилей. Термінологічний апарат.	14		4			10	16		2			14
Тема 2.2. Особливості класичної та джазової гармонії.	16		6			10	14					14
Тема 2.3. Метроритмічні та мелодичні особливості імпровізації.	14		4			10	16		2			14
Тема 2.4. Основні джазові стилі.	16		6			10	14					14
Тема 2.5. Стратегія побудови імпровізаційного соло.	18		6		2	10	16				2	14
Усього годин	150		48		2	100	150		10		2	138

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Прийоми мелодичного розвитку імпровізації.	2	2
2	Прийоми метроритмічного розвитку імпровізації.	2	
3	Засоби гармонічного розвитку імпровізації.	2	
4	З'єднання акордів у гармонічних побудовах.	4	2
5	Опанування усталених гармонійних схем.	4	
6	Оволодіння музичними ладами.	4	2
7	Опанування класичних та джазових цифровок.	4	
8	Вивчення усталених мелодійних зворотів.	4	
9	Формування імпровізаційної техніки та накопичення навичок фразування.	4	2

10	Фортепіанна фактура основних імпровізаційно-виконавських стилів.	4	
11	Опанування фактурних прийомів викладу акомпанементу.	4	2
12	Особливості побудови джазового соло.	4	
13	Створення власних імпровізацій.	6	
	Усього	48	10

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Дряпіка В. Розкриваючи світ джазу, рок і поп-музики : Книга-для вчителя / АПН України ; Інститут педагогіки ; Управління освіти Кіровоградської облдержадміністрації ; Обласний ін-т удосконалення вчителів (Кіровоград). – К. : ТРЕЛАКС, 1997. – 184 с.
2. Ивэнс Л. Ритмы джаза в игре на фортепиано. К.: Музична Україна, 1986. 40 с.
3. Каганович Г. Импровизация и обучение игре на фортепиано. Минск, 1980. 96 с.
4. Развитие творческих способностей на уроках сольфеджіо: методические рекомендации / составитель И. Морих. – Минск., 1984. – 86 с.
5. Чеча Г.О. Джаз як соціокультурний феномен // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2 (61) – 2014. С. 249-256.
6. Чугунов Ю. «Гармония в джазе» 1980-1988 гг. 153 с.

Додаткові:

1. Дворжак М. Джазові етюдi. Вип. 1. Прага, 1986. 52 с.
2. Дворжак М. Джазові етюдi. Вип. 2. Прага, 1986. 48 с.
3. Полонский А. Мрії (блюз).
4. Сигмейстер Е.. Южній блюз. Поїзд йде (бугі-вугі).
5. Цфасман А. Невдале побачення.
6. Цфасман А. Очікування.
7. Шмітц М. Бугі-вугі. Регтайм. Зимній вечір.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Проведення практичних занять з курсу «Імпровізація та підбір на слух» передбачає використання фортепіано, а також допоміжних фонограм (groove backing tracks).